

SKATTEJAKTEN

Metoderapport til SKUP 2012

Trond Sundnes og Kjetil Sæter, Dagens Næringsliv

Tittel på prosjektet: Skattejakten

Hvor og når publisert:

I Dagens Næringsliv i november og desember 2012. Arbeidet fortsetter i 2013.

Redaksjon og redaksjonsadresse/tlf:

Dagens Næringsliv
Christian Kroghs gate 16
Postboks 1182 Sentrum
0107 Oslo
Telefon: 22 00 10 00

Journalistenes adresse og telefonnummer:

Trond Sundnes, mobil +44 7714 29 1571, trond.sundnes@dn.no
Kjetil Sæter, mobil 906 38 745, kjetil.seter@dn.no
Postadresse: Samme som redaksjonens adresse.

Trond er tilknyttet DNS utenriksredaksjon. Kjetil jobber i finansredaksjonen.

Vedlegg

Research-dokumenter:

1. Kart over John Fredriksens selskaper
2. Fredriksens skattekart

Artikler i Dagens Næringsliv og dn.no (vedlegg)

3. november 2012: Farsarven
5. november 2012: - En forbannelse
7. november 2012: Skjulte Fredriksens pengestrøm
8. november 2012: Vil stanse EUs redningspakke
9. november 2012: Stiller seg bak Kypros-kritikk
10. november 2012: - Dette var triste saker
14. november 2012: - Aksepterer ikke at arbeid hopper seg opp
29. desember 2012: John Fredriksen møter massesøksmål i New York
31. desember 2012: Solgte etter milliardersøksmål

1. Innledning

John Fredriksen (68) vokste opp på Etterstad i Oslo. Faren var sveiser og moren kantinebestyrer. Fredriksen avsluttet skolen som 16-åring i 1961 og startet som skipsmegler. På midten av 70-tallet gjorde han de første forsøkene på å starte for seg selv. Det startet tungt, men allerede på slutten av 70-tallet var Fredriksen en holden mann. På 80-tallet ble han rik da han satset der de fleste andre ikke torde: Han fraktet iransk olje fra Persiabukta under Iran-Irak-krigen. I 1986 etablerte Fredriksen seg på Kypros. Ti år senere tok det for alvor av da han overtok det svenske tankrederiet Frontline. Selskapet ble tatt på børs. Siden er mange Fredriksen-selskaper blitt notert i Oslo og/eller New York. På 2000-tallet har Fredriksen valgt å satse tungt også på annen virksomhet enn tankskip. I tillegg til å være verdens største tankreder, kontrollerer Fredriksen i dag verdens største lakseoppdrettsselskap, Marine Harvest, og et av verdens største riggselskap, Seadrill.

I dag er John Fredriksen en av verdens rikeste menn. Nylig ble han kåret til den mest innflytelsesrike personen i internasjonal shippingbransje av bransjemagasinet Lloyds List. Fredriksen er også en av de mest omtalte næringslivstoppene i norske medier. Dagens Næringsliv og Finansavisen omtaler John Fredriksen flere ganger i uken. De mange artiklene er i all hovedsak nyhetssaker om kjøp og salg av borerigger og skip. I allmennaviser som Aftenposten og VG dukker Fredriksens navn opp flere ganger i måneden. Om det ikke er selskaper som skal på børs, er det gjerne Fredriksen og døtrenes luksuliv i byer som London og Marbella som omtales. Et søk i Retriever viser at mange siden 80-tallet har hatt en mening om John Fredriksens forretningsstrategier, hans flukt fra Norge til Kypros for å slippe skatt og hans enorme rikdom. Likevel har kunnskapen om John Fredriksens private selskapsimperium og private økonomi i stor grad vært begrenset til den sparsomme informasjonen Fredriksen selv deler i børsmeldinger og rapporter fra sine børsnoterte selskaper.

2. Når og hvordan kom arbeid i gang, hva var ideen som startet det hele?

I forbindelse med en nyhetssak i mai 2011 sjekket Trond regnskapene til John Fredriksens britiske oljehandelselskap Arcadia Petroleum. En gjennomgang av regnskapene viste at Arcadia to år etter at Fredriksen overtok selskapet i 2006 sluttet å betale skatt i Storbritannia, tross driftsoverskudd på flere titalls millioner kroner. Skatteregningen forsvant etter at Arcadia hadde betalt store summer i renter og finansgebyrer til et Fredriksen-selskap på Kypros. Gebyrene var betaling for tjenester.

At Fredriksen gjennom årene har brukt mye energi på å kutte skatteregningen, er kjent. Men at han også greide å kutte skatten helt i høyskattelandet Storbritannia, fremsto som overraskende. Saken var også aktuell. Gjeldskrisen i mange EU-land de siste årene har ført til en ny kritisk debatt om store internasjonale konglomeraters bruk av skatteparadiser for å redusere skatteregningen i høyskatteland. Giganter som Apple, Starbucks, Amazon og Google er i dag skyteskiver for slik kritikk. Vi diskuterte funnene. Hvordan kunne Fredriksen kutte skatten i Storbritannia uten å få britiske myndigheter på nakken?

Vi har begge i mange år omtalt saker der John Fredriksen og hans selskaper har vært sentrale. Vi har også begge arbeidet med å kartlegge internasjonale selskapsstrukturer og pengestrømmer. Tronds funn ble begynnelsen på vårt prosjekt for å kartlegge John Fredriksens private imperium.

3. Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

Innledningsvis var det særlig tre spørsmål vil ville ha svar på. Hva eier John Fredriksen? Hvor eier han det? Betaler han egentlig skatt noe sted? Dersom han kunne kutte skatten i høyskattelandet Storbritannia, så kunne han vel gjøre det over alt? Under arbeidet med denne saken har en rekke nye problemstillinger dukket opp. De behandles fortløpende i avsnitt der vi beskriver researchen og vår metodebruk.

Vår research i Fredriksens virksomhet har gitt oss to mer eller mindre parallelle historier.

Sak 1: John Fredriksens private imperium

Ideen om å kartlegge John Fredriksens økonomi og skattesituasjon var vårt utgangspunkt. Vi hadde mye kunnskap om Fredriksens børsverdier, men relativt lite om hans private imperium. Spørsmålene var mange. Finnes det tilgjengelige regnskaper for noen av Fredriksens private selskaper? Hvordan eier/kontrollerer Fredriksen disse selskapene? Eier han selv, eller gjennom trusters eller stråmenn? Hva er endestasjonen for Fredriksens formue? Til hvilket land har John Fredriksen privat skatteplikt? Betaler han skatt privat? Betaler noen av hans private selskaper skatt? Hvordan har han planlagt at formuen skal gå i arv og hvem skal arve imperiet?

Vi hadde flere steder sett omtale av at Fredriksen hadde selskaper på Kypros og i Liberia. Vi hadde også sett omtale der det ble antydning at Fredriksens formue til syvende og sist var plassert i såkalte trusters. Hvis formuen er plassert i trusters, hvor er disse trustene?

Sak 2: Selskapsregisteret på Kypros

Kypros har i mange år markedsført seg som et godt sted å være for shippingindustrien og for rike utlendinger på jakt etter et vennlig skatteklime. Skatten har vært lav eller ikke-eksisterende, og bruk av stråmenn som eiere er tillatt. Det betyr at den reelle eieren kan skjule sin identitet. Etter at Kypros ble med i EU i 2003, har landet gradvis implementert lovverk som skal sikre mer åpenhet. Informasjon om eierskap og oppdaterte regnskaper skal finnes i selskapsregisteret i hovedstaden Nikosia. Vi fant en god del informasjon når vi besøkte selskapsregisteret, men på de flere titall selskapene vi sjekket fant vi ikke et eneste regnskap for år etter 2000. Hvor var disse regnskapene? Hvorfor var de ikke tilgjengelige?

4. Hva er genuint nytt i saken?

Halvannet års research har gitt saker som dokumenterer følgende:

- 1) John Fredriksen har plassert eierskapet til det vesentligste av formuen sin i trusters på Jersey.
- 2) Fredriksen har siden midten av 2000-tallet gjort store endringer i selskapsstrukturen sin, blant annet for å begrense skatteregningen.
- 3) For å unngå arveavgift i Norge, skiftet han statsborgerskap og flyttet døtrene til London.
- 4) Formuen han har skapt kontrolleres nå i hovedsak gjennom skatteparadisene Panama, Liberia og Jersey.

- 5) Etter et skattekrav på Kypros har Fredriksen i det stille flyttet hovedselskapet sitt Greenwich fra Kypros til Jersey.
- 6) Fredriksen har ved hjelp av forvaltere på Jersey skapt en selskapskonstruksjon som gjør at han kan hevde at han ikke eier noe av formuen han har skapt. Formålet er igjen å redusere skatten.
- 7) Ved å ta et utbytte på 28 milliarder kroner for så å låne pengene tilbake til sitt eget system, har Fredriksen sikret seg pant i verdiene han har skapt. Fredriksen er med andre ord første kreditor til formuen han kontrollerer. Han eier sin egen gjeld.
- 8) John Fredriksen og døtrene betaler minimalt i skatt sett i forhold til verdiene og inntektsstrømmene de kontrollerer. Døtrene drar nytte av et skattesystem i Storbritannia som favoriserer rike utlendinger. Fredriksen skatter til lavskattelandet Kypros.
- 9) Regnskaper fra Kypros viser at 2000-tallet har vært svært lukrativt for Fredriksen. Totalt har han siden 2006 tatt utbytte på rundt 45 milliarder kroner fra selskapet som frem til 2010 var hovedselskapet hans. Formuen er nå totalt på rundt 80 milliarder kroner.
- 10) EU-landet Kypros ligger mange år på etterskudd med registrering av regnskaper. I rom i registeret som er stengt for allmennheten ligger det tusenvis av regnskaper hulter til bulter. Disse regnskapene skulle vært offentlig tilgjengelige.

5. Organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problem underveis mv.

Fredriksens børsnoterte selskaper plikter å gi detaljert informasjon til markedet. Det er derfor relativt enkelt å få kunnskap om selskaper som tankrederiet Frontline, riggselskapet Seadrill og oppdrettsselskapet Marine Harvest. Fredriksens private sfære – hans private økonomi og selskapene han privat eier sine verdier gjennom – finnes det imidlertid lite tilgjengelig informasjon om. Unntaket er boken "Storeulv" av Odd Harald Hauge og Gunnar Stavrum, der det gis en detaljert beskrivelse frem til 2005.

Vårt prosjekt var å jakte på John Fredriksens penger. Basert på tidligere erfaringer med Fredriksen-systemet, anså vi det som helt usannsynlig at Fredriksen selv ville gi oss oppskriften på det private selskapsimperiet sitt. Han hadde ingenting å tjene på det. Nevnte forfattere Stavrum og Hauge skriver i boken at de ble tilbudt penger for å *ikke* skrive boken. Selv om Fredriksen kontrollerer et stort internasjonalt selskapsimperium med tusenvis av ansatte, er det bare en liten håndfull mennesker som jobber tett med ham og som dermed kan ha detaljert oversikt over hele systemet. At noen av dem ville fortelle, anså vi som urealistisk. Å bruke tid og energi på å bygge opp fortrolighet med en av de aktuelle kandidatene i håp om at vi kunne få en kilde på innsiden, ville etter all sannsynlighet være bortkastet. Det fantes ingen snarveier her. Konklusjonen ble derfor: Skulle vi komme til bunns, måtte vi finkjemme alle mer og mindre åpne kilder i jakten på informasjon. Ved å systematisere og analysere denne informasjonen, ville vi kanskje finne svar på spørsmålene våre. Det var en åpenbar hindring på veien: Vi visste at vi måtte grave i skatteparadis der vi skulle ha noen mulighet til å finne svar. Fredriksen har i alle år vært storbruker av skatteparadis der hemmeligholdet er stort.

Arcadia-regnskapet i London ga oss et lite innblikk i en liten del av Fredriksens private geskjeft. Og i note 19, helt bakerst i regnskapet sto det også en referanse til hvor vi kanskje kunne finne mer:

19. Ultimate holding company

The Company's parent company and ultimate parent undertaking is Farahead Holdings Limited, incorporated in Cyprus. This parent company forms the smallest and largest group into which the company is consolidated. Copies of group accounts are held on public record at the Department of Registrars, Xenios Building, 1427 Nicosia, Cyprus

Konsernregnskaper skulle altså finnes i selskapsregisteret i hovedstaden på Kypros, Nikosia. Dersom de faktisk lå der, var det rart at ingen hadde omtalt dem tidligere. Fredriksen flyttet til Kypros allerede i 1986. Aksjene han eier i selskaper som Frontline og Seadrill eier han gjennom selskaper på øya. Kypros var i mange år et klassisk skatteparadis med lite eller ingen informasjon om selskapene på øya. Nå er landet med i EU og vi hadde et håp om at implementeringen av EU-direktiver som skal sikre åpenhet om forretningsforhold ville gjøre det enklere å finne informasjon. Vi måtte til Kypros.

Kjetil var i innspurten med et annet stort prosjekt, så det ble bestemt at Trond skulle ta en tur til Kypros for å sjekke hva som var tilgjengelig i selskapsregisteret der. På Kypros fikk Trond føling med det som har vært en utfordring i hele researchprosessen: Hvordan få tilgang til informasjon i land som lever av å selge hemmelighet?

Det ble en nedslående tur. Det var riktignok mye informasjon i registeret, men det meste var gammelt. Det fantes regnskaper fra slutten av 90-tallet, men ingen regnskaper for år etter 2000 i noen av Fredriksen-selskapene. Oversikter over styremedlemmer og pantedokumenter var i hovedsak oppdaterte, men alene hadde denne informasjonen begrenset verdi. En annen utfordring var at de aller fleste dokumentene var på gresk.

Ingen av de ansatte kunne svare på hvorfor det ikke eksisterte regnskaper fra selskaper som plikter å sende regnskaper til registeret. Og de nektet å levere ut kopier umiddelbart. De måtte ettersendes på bestilling. To dagers graving på Kypros ga oss ingen informasjon om økonomien i Fredriksens selskaper på øya. Først fire måneder senere kom dokumentene vi hadde bestilt kopi av. Vi satt på en haug gamle dokumenter på gresk. Den eneste verdien av dokumentene var at de viste hvem som satt i styrene, samt at de ga oss en bekreftelse på at selskapene faktisk eksisterte.

De magre funnene på Kypros var ikke akkurat egnet til å styrke entusiasmen. Fredriksens eget selskap i Storbritannia hadde opplyst at regnskapene var på Kypros. Var det ikke da litt rart at de ikke var der? Vinteren 2012 hentet vi frem researchen igjen. Vi bestemte oss for å gjøre et nytt forsøk på å grave på Kypros. Nå visste vi hva som ventet oss der.

5.1. Kypros juni 2012

I juni 2012 satte vi kursen mot Kypros igjen. Denne gangen hadde vi forberedt oss godt. Mye tid var brukt i ukene før vi dro på å systematisere det vi hadde av informasjon om Fredriksens imperium. Vi hadde også engasjert en tolk på Kypros som skulle bli med oss til selskapsregisteret. Vi ble fortalt at det ikke var lov til å fotografere på registeret. Gitt at det ville ta inntil et halvt år å få tilsendt dokumenter vi var interesserte i, bestemte vi oss for å omgå det forbudet. DNs rutiner fotograf Aleksander Nordahl løste oppgaven godt ved hjelp av mobilkameraer og nettbrett.

Vi bestilte innsyn i et 30-tall selskaper, de fleste Fredriksen-selskaper. Med tolkehjelp var det langt enklere å skille interessante fra uinteressante dokumenter. Vi fant mye informasjon fra årene etter at Fredriksen etablerte seg på Kypros i 1986. Vi fant også en del informasjon om eierskap i selskapene. Denne informasjonen var i stor grad oppdatert frem til i dag. Informasjon om aksjeklasser, eierforhold og bytte av styremedlemmer er interessant, men det ville bare hjelpe oss å dokumentere hvordan Fredriksen eide pengene sine. Uten regnskaper ville vi ikke finne ut hva han eide, og hva han betalte i skatt. Ingen av de over 30 mappene vi sjekket, inneholdt regnskap etter 2000. Vi undersøkte også mappene til selskaper som ikke var eide av Fredriksen. Heller ikke der fant vi regnskaper.

Før vi reiste til Kypros hadde vi satt oss inn i regelverket for selskapsrapportering på øya. De fleste selskaper er pliktig til å levere regnskaper, og disse skal være tilgjengelige for allmennheten. Fredriksen selv hadde i årsrapporten til sitt britiske oljehandelsselskap skrevet rett ut at regnskapene skulle være hos selskapsregisteret i Nikosia. Så hvorfor er de ikke tilgjengelige?

Selskapsregisteret holder til i et åtteetasjers bygg i Nikosia. I første etasje, et atrium der det også er noen forretninger og en café, ligger publikumsdelen av registeret. Her skal man få svar på spørsmål. Men ingen av konsulentene kunne nok engelsk til at vi kunne stille mer enn svært enkle spørsmål. Vi forsøkte også gjennom tolken, men ingen kunne forklare fraværet av regnskaper i selskapsmappene. ”Dersom de ikke ligger i mappen, så ligger de ikke i mappen”, var ett av svarene vi fikk.

Vi ba tolken finne ut hvem i bygget som var ansvarlig for registreringen av selskapsdokumentene. Det var en kvinne i 3. etasje. Vi gikk til heisen og startet med det en interessant ferd i kypriotisk byråkrati. Starten lovet ikke godt.

- Jeg snakker ikke med journalister. Vennligst gå, sa kvinnen.

Det var åpenbart ikke dagligdags med besøkende i selskapsregisterets aller helligste. Ingen dører var låst, så vi bestemte oss for å benytte oss av gjestfriheten. Vi tittet på skiltene i gangen, og gikk i retning av et arkiv. Det som møtte oss inne i arkivet var ufattelig. En enslig kvinne satt i midten av et dokumenthav som må telle flere titalls tusen dokumenter. Bunker og stabler med selskapsdokumenter lå i svære hauger – tilsynelatende hulter til bulter. Kunne Fredriksens regnskaper ligge ett eller annet sted i dette kaoset?

- Er dette regnskaper? spurte vi gjennom tolken

- Ja, blant annet, svarte kvinnen.

Vi sa hvem vi var og hva vi lette etter. Hun sa at det var et etterslep på minst fem år fra dokumenter blir levert inn og til de blir lagt i mappene som er offentlige. Det gjensto å sette et stempel på dem og sjekke at formalia var i orden. Dette var både godt og dårlig nytt for oss. Den gode nyheten var at Fredriksens regnskaper trolig var i huset. Den dårlige var at de trolig ikke ville bli offentliggjort på mange år. Aleksander sikret noen bilder med mobilkameraet sitt, før damen på kontoret ba oss om å gå. Tolken signaliserte at vi trolig ikke var veldig velkomne.

Vi ba tolken spørre kvinnen om navnet til sjefen for registeret. Han satt i toppetasjen. Så vi tok heisen opp og banket på døren. Sjefen, som heter Spyros Kokkinos, var opptatt. Vi tilbød oss å vente. Vi ble sittende på forværelset i nesten to timer. Men da han først slapp oss inn, var han vennligheten selv.

- Jeg beklager at dere måtte vente, men dere hadde ingen avtale. Kaffe? Te?

Kokkinos kom raskt med noen oppsiktsvekkende innrømmelser.

- Vi har over 100.000 dokumenter som ikke er lagt i mappe. Jeg kan ikke si hvor mange av dem som dreier seg om årsrapporter.

De var underbemannet, fortalte han. Hvorfor noen dokumenter – som for eksempel informasjon om selskapsadresser – var oppdatert, men ikke de langt mer interessante regnskapene, fikk vi aldri noe fullgodt svar på. Vi gjorde det klart at vi hadde brukt mye tid på å finne noen regnskaper som vi mente var i registeret hans. Kokkinos sa han ville hjelpe oss. Han lurte på hvilke selskaper vi var interesserte i. Med bakgrunn i researchen visste vi at Greenwich Holdings var Fredriksens viktigste, så vi ba ham om dette og om et annet sentralt selskap, Seatankers Ltd. Etter fem minutter på telefonen, kanskje med kvinnen vi allerede hadde møtt i 3. etasje, lovet Kokkinos at vi skulle få titt på Greenwich-regnskapene neste morgen. Samtidig sikret vi oss et intervju med mannen til en sak om det absurde, men også litt fascinerende selskapsregisteret.

Gjennom Greenwich eier Fredriksen verdier for mange titall milliarder i selskaper som Seadrill, Frontline, Golden Ocean, Marine Harvest og Ship Finance. Regnskapene til Seatankers kunne vi dessverre ikke få. Det var visst noe galt med rapporteringen, ifølge Kokkinos.

Sjefen på registeret holdt det han lovet. Neste dag fikk vi tilgang til Greenwich-regnskapene for årene 2003-2010. Hvordan de ansatte i registeret hadde greid å finne dem i kaoset i løpet av en snau arbeidsdag, har vi aldri fått svar på. Vi fikk beskjed om at de nok kunne ordne kopier til oss, men at det ville ta litt tid. Vi valgte en enklere og for oss tryggere løsning. Aleksander fotograferte hver eneste side i de sju omfattende regnskapene.

Dette var regnskaper ingen utenfor Fredriksen-systemet noen gang hadde sett – takket være et sendrektig selskapsregister. I tillegg til informasjon om overskudd og utbytter, lå det trolig informasjon om pengestrømmen i store deler av Fredriksen-systemet her. Men alt var på gresk. Det ville være en svært tidkrevende jobb å oversette alt dette. Vi visste at beskrivelsene og bildene fra kaoset i selskapsregisteret var en nyhetssak i seg selv. Samtidig satt vi nå på regnskaper som ville gi oss innsikt i Fredriksens private selskapsimperium.

Da reportasjen om kaoset i selskapsregisteret på Kypros ble publisert i november 2012, utløste det sterke reaksjoner fra flere hold. Europakommisjonen bekreftet at praksisen på Kypros er i strid med EU-reglene. Reportasjen ble også tema i den politiske debatten i Tyskland om utbetaling av finanshjelp til Kypros. I tillegg har den internasjonale organisasjonen FATF, som lager regelverk for å hindre terrorfinansiering, hvitvasking av penger og skattesvindler, varslet at DNS Kypros-avsløring vil få konsekvenser for landet.

5.2. Gullgruven

Allerede da vi startet å lete i 2011, antok vi at det ville være fånyttet å be Fredriksen selv om hjelp til å få tilgang til regnskapene. Etter første runde til Kypros i 2011 vurderte vi å ta kontakt. Fredriksen hadde jo selv i dokumenter sendt til britiske myndigheter opplyst at regnskapene skulle være offentlig tilgjengelig på øya. Siden vi den gang ikke satt på ytterligere informasjon av interesse, valgte vi å la være. Sommeren 2012 satt vi på langt mer informasjon. Vi valgte derfor å ta kontakt med Tor Olav Trøim og fortelle om funnene på Kypros. Dette hadde et viktig formål:

- 1) Vi håpet at vi kunne spare oss for den omfattende oversettelsesjobben vi sto foran. Vi anså det som svært sannsynlig at Fredriksen hadde engelske versjoner av de samme regnskapene. Hvis vi kunne få dem, hadde det gjort jobben vår vesentlig enklere.
- 2) På Kypros fikk vi bare ut regnskaper for ett selskap. Det var det meste sentrale selskapet, men vi ville gjerne ha flere. Vi ba derfor om å få tilsendt regnskapene for de øvrige Fredriksen-selskapene på Kypros.

Vi fikk ikke svar umiddelbart, men forespørselen ble på et senere tidspunkt avslått av Fredriksen selv. Eneste utvei var derfor å oversette regnskapene. Før vi tok sommerferie, brukte vi en del tid på å finne en oversetter.

Et regnskap inneholder normalt mange tall. John Fredriksens regnskaper inneholdt i tillegg veldig store tall. Men et regnskap inneholder også mye informasjon etter at tallrekkene stanser. Ulike land har ulike regler for hva slags informasjon et selskap må rapportere. Norge har noen av de mest omfattende reglene i verden når det kommer til noteopplysninger i regnskaper. Også på Kypros stilles det krav. Der må man opplyse om investeringer, kreditorer, debitorer, utbytte, beskatning, og eventuelle transaksjoner med nærstående parter. Regnskapene vi hadde fått tilgang til gjennom den

noe spesielle forespørselen om innsyn til sjefen for regnskapsregisteret, var på inntil 17 sider for hvert år. Det var enormt mye ny informasjon. Vi satt på et omriss av puslespillet vi ønsket å sette sammen. Men fortsatt manglet det mange brikker: Hva eier John Fredriksen? Hvor eier han det? Og betaler han egentlig skatt noe sted? Det skulle vise seg at regnskapene inneholdt informasjon som hjalp oss et godt stykke videre.

Tidlig i august var de første regnskapene oversatt. Da startet for alvor jobben med å legge puslespillet. Milliarder av dollar hadde tikket inn i Greenwich Holdings fra 2003 til 2010. Milliarder av dollar hadde også funnet veien ut av selskapet i form av utbytter. Hvor utbyttene hadde gått, var det imidlertid ikke så lett å bli klok på. Det var jo Fredriksens penger. Men hvor sendte han dem? Eierskapet til Greenwich Holdings hadde endret seg flere ganger fra 2003 til 2010. Nye selskaper som vi aldri hadde hørt om før, og som aldri var omtalt tidligere, dukket opp som eiere av det som i mange år hadde vært Fredriksen mest sentrale holdingsselskap. At Fredriksen har hatt mange selskaper i krigsherjede Liberia har vært kjent. At han i dag også har sentrale selskaper i Panama og på Jersey, var ikke offentlig kjent.

Vi startet jobben med å systematisere informasjonen i Excel. Her laget vi en selskapsstruktur, egne oversikter over pengestrømmene i Greenwich, oversikter over skatt og utbytte og tidslinjer for å få en kronologisk forståelse blant annet av endringene i eierskap. De nye selskapsnavnene som dukket opp, gjorde at vi måtte revidere selskapskartet vi hadde laget tidligere på året. Det virket nå som Fredriksen kontrollerte Greenwich fra Jersey, og at Jersey-selskapet igjen var kontrollert fra Panama og Liberia. Vi visste fra tidligere prosjekter at Panama og Liberia er blant verdens mest lukkede skatteparadiser. Men vi hadde i det minste to selskapsnavn vi kunne sjekke.

5.3. Panama, Liberia og Jersey

Panama praktiserer det vi trygt kan kalle et omvendt offentlighetsprinsipp: Det kan være straffbart å avsløre hvem som reelt eier et selskap. Det finnes et nettbasert spanskspråklig selskapsregister i landet. Der kan man få litt informasjon om selskap som finnes i Panama, men informasjonen begrenser seg til adresser til lokale agenter og navn på styremedlemmer. De er som oftest lokale stråmenn som mot betaling låner navnene sine til selskapene. Regnskaper får man ikke innsyn i – hvis de i det hele tatt eksisterer. Vi fant det aktuelle selskapet. En av Fredriksens betrodde medarbeidere satt i styret, noe som linket Fredriksen til selskapet. Ellers var det lite informasjon av interesse.

I Liberia, som huser en av verdens største postboksentraler for offshore-selskaper, 80 Broad Street Monrovia, hadde vi heller ikke mye håp om å finne informasjon. Vi vurderte å reise til Monrovia for å gjøre et forsøk, men da vi til vår overraskelse oppdaget at Liberias såkalte offshoreregister ikke lå i Liberia, men i byen Vienna i Virginia i USA, slo vi det fra oss. Flere skatteparadiser opererer med parallelle selskapsregistre. Selskaper som driver business i landene, registreres i et register, mens utenlandske selskaper, som ikke har lov til å drive business i landet, registreres i et annet. De utenlandske selskapene søker i all hovedsak til skatteparadiset for å slippe skatt og for å nyte godt av lover som sikrer hemmelighet av eiere og regnskaper. Vi har begge jobbet mye med å finne informasjon i skatteparadiser, men ingen oss var klar over at Liberia hadde outsourcet sitt register til et amerikansk privateid selskap – LISCR. I tillegg til å være verdens nest største skipsregister, er Liberia-registeret også et stort selskapsregister for internasjonale selskaper. Det eneste et selskap

plikter å sende til registeret er såkalte Articles of Incorporation. Det koster 150 dollar å få innsyn i ett slikt dokument. Det eneste dokumentet inneholder er selskapsnavnet, hva selskapet driver med, navnet på agenten som har stiftet selskapet på vegne av eieren, samt aksjekapitalen.

Vi tok turen til selskapsregisteret på Jersey. Her fant vi noe informasjon om Jersey-selskapet som i 2010 ble ny eier av Greenwich Holdings på Kypros, men vi fant ingen regnskaper og ingen informasjon om eiere. Også Jersey tillater bruk av stråmenn – såkalte nominees – som eiere. Vi oppsøkte i tillegg selskapet som er oppgitt å være Fredriksen-systemets agent på Jersey. Der fikk vi opplyst at vi ikke kom til å få ytterligere informasjon om de aktuelle selskapene. Reisen til Jersey var strengt tatt bortkastet. Den begrensede informasjonen som eksisterer er tilgjengelig på nett.

Vi kunne nå dokumentere at Fredriksen hadde flyttet eierskapet sitt til selskaper i Panama og på Jersey som aldri tidligere var omtalt. Dette var i seg selv en knallsak for DN, men vi var langt fra sikre på at vi hadde nådd toppen. Hvor endte selskapsrekken?

5.4. Cecilie og Kathrine Limited

I forbindelse med søk på nettet hadde vi funnet et dokument hos det amerikanske finanstilsynet SEC der Fredriksens eierskap i tankrederiet Frontline var beskrevet. Vi fant ut at alle som eier mer enn fem prosent av et selskap som er børsnotert i USA, plikter å rapportere såkalt "beneficial ownership" til SEC. Det betyr i praksis at amerikanske myndigheter vil vite hvem som reelt kontrollerer verdiene. Det holder ikke å rapportere stråmenn. Fredriksen har flere selskaper han kontrollerer som er notert på børs i New York. Vi bestemte oss for å kartlegge alle rapporter om eierskap Fredriksen-systemet har sendt til amerikanske myndigheter. SEC har en søkbar database. Fredriksens selskaper har gjennom årene sendt inn hundrevis av rapporter, de fleste relatert til finansiell rapportering. Vi brukte noe tid på å identifisere de aktuelle dokumentene for eierskapsrapportering - Schedule 13D. Dokumentene skulle gi oss en svært sentral brikke til puslespillet.

I de mange skatteparadisene der Fredriksen har selskaper, slipper han å fortelle hva han eier. SEC krever imidlertid denne informasjonen. Skal du ha selskaper på børs i New York, må du følge spillereglene. Ikke i noe annet register som er åpent for offentligheten finnes det mer detaljert informasjon om hvordan Fredriksen eier sine viktigste eiendeler. I 2009 dukket det opp et nytt og interessant selskap i rapportene: Jersey-selskapet C.K. Limited. Dette selskapet var rapportert å være såkalt trustee – forvalter – for truster som var opprettet på vegne av John Fredriksens nærmeste familie. Fredriksens nærmeste familie er døtrene Cecilie og Kathrine – C og K. Ingen hadde omtalt dette selskapet tidligere. I SEC-rapportene fremgår det at eierskapet til nesten alle aksjene Fredriksen kontrollerer i børsnoterte selskaper i USA i dag ender opp i truster kontrollert av forvalterselskapet C.K. Limited på Jersey.

Vi hadde funnet den viktigste brikken til selskapskartet – toppen i pyramiden. Vi hadde funnet Fredriksens formue.

I noen av meldingene til SEC sto det imidlertid noe vi stusset på:

“Mr. Fredriksen may be deemed to beneficially own 26,304,053 shares of common stock, par value \$2.50 per share (the "Common Shares"), of Frontline Ltd. (the "Issuer") through his indirect influence over Hemen Holding Ltd. and Greenwich Holdings Ltd., the shares of which are held in trusts (the "Trusts"). The beneficiaries of the Trusts are certain members of Mr. Fredriksen's family. Mr. Fredriksen disclaims beneficial ownership of the 26,304,053 Common Shares except to the extent of his voting and dispositive interests in such Common Shares. Mr. Fredriksen has no pecuniary interest in the 26,304,053 Common Shares.”

Fredriksen presiserer her at han ikke har noen økonomisk interesse i aksjene og at han fraskriver seg eierskapet. Han har imidlertid interesse både i stemmegivningen for aksjene og råderetten over aksjene. Han kan altså stemme for dem, selge dem og pantsette dem, men eie dem gjør han ikke.

Dette virket oppsiktsvekkende. Før vi begynte å skrive gjorde vi imidlertid nok et viktig funn.

5.5. Sin egen kreditor

Da vi var på Kypros i juni 2012, hadde vi tatt bilder av hundrevis av dokumenter vi hadde funnet i mappene til Fredriksens selskaper. Vi hadde hatt dårlig tid da vi var der, så vi hadde ikke full oversikt over alle dokumentene vi hadde sikret oss. Mye var uinteressant, men 17. august gjorde vi et av de viktigste funnene i hele researchprosessen. Et av dokumentene vi hadde avbildet var et lånedokument. Det gamle hovedselskapet, Greenwich Holdings, hadde i 2006 lånt fire milliarder dollar – 28 milliarder kroner – av et selskap i Panama. Det var forferdelig mye penger, selv for John Fredriksen. Hvorfor hadde Fredriksen lånt fire milliarder dollar av et ukjent selskap i Panama?

Da vi sjekket selskapet i selskapsregisteret i Panama, gjorde vi store øyne. I styret satt tre av Fredriksens sentrale medarbeidere – deriblant mannen som omtales som hans høyre hånd, Tor Olav Trøim. Fredriksen hadde lånt fire milliarder dollar av seg selv og tatt pant i egne verdier. Hvorfor hadde han gjort det? Av regnskapene til Greenwich Holdings så vi at 4,5 milliarder dollar var delt ut i utbytte det samme året som lånet ble gitt. Det virket altså som pengene Greenwich hadde lånt fra Panama, stammet fra Greenwich. Milliardene hadde gått til Panama og kommet tilbake igjen. Vi formulerte flere teorier på bakgrunnen for denne øvelsen. Var det skatteplanlegging? Var det av en eller annen grunn viktig for Fredriksen å flytte pengene fra Kypros?

Under våre søk i eiendomsregisteret i Norge fant vi eksempler på samme fremgangsmåte. Alle husene til Fredriksen og døtrene i Norge er også pantsatt. Pantene, som er over eiendommenes markedsverdi, er tatt ut av selskaper som Fredriksen selv kontrollerer. Slik har han sikret at skattemyndighetene i Norge eller andre ikke finner verdier hvis de vil ta utlegg i noen av hans eiendeler her til lands. Det eneste han ikke har pantsatt er et myrområde i Åmli i Aust-Agder – trolig Fredriksens minst verdifulle eiendel. Der hadde kemneren i Oslo faktisk ganske nylig tatt et utlegg – på 37.371 kroner. Hadde Fredriksen glemt at han eide myrflekken?

Vi skulle få svar på disse spørsmålene, men før vi kom så langt var det på tide å bruke all informasjonen vi nå satt på om Fredriksens verdensomspennende selskapsimperium til å tegne nok et kart: Fredriksens skattekart.

5.6. Skattekartet

Vi satt nå på detaljert kunnskap om pengestrømmene i Fredriksen-systemet, men vi hadde bare regnskapene til ett av Fredriksens private holdingselskaper. Og flere kom vi neppe til å få. Hvis vi skulle greie å dokumentere hvor mye skatt Fredriksens private selskaper betaler, måtte vi derfor sette oss inn i skattesystemene i de landene der vi visste Fredriksen hadde sentrale selskaper. Det var komplisert. Flere av landene opererer med parallelle skattesystemer der selskaper med drift i landet skattlegges annerledes enn utenlandske selskaper som bare er registrert der. Som vi skulle få erfare, er John Fredriksen så stor at han også er i posisjon til å få egne skatteavtaler med myndigheter. Gjennomgangen viste oss at John Fredriksen er i stand til å navigere seg gjennom land etter land og fortsatt sitte igjen med en skatteregning nær null. Fredriksen plukker de skatteparadisene som egner seg best for de ulike formålene. Framstillingen under følger i stor grad pengestrømmen i Fredriksen-systemet.

Fredriksen fant sitt børsparadis på Bermuda i 1996. I dag er Bermuda første stopp for brorparten av Fredriksens inntekter etter at de er tjent inn av de operative selskapene rundt om i verden. Når Seadrill tjener penger på å bore etter olje i Norge, Brasil og andre land, skattlegges overskuddet i disse landene etter de gjeldende skattesatsene i de aktuelle landene. Denne skatten er det umulig for Fredriksen-systemet å kutte. Når overskuddet er skattlagt og sendt til Bermuda, er historien imidlertid en annen. Fredriksen-systemet har sikret seg godt skattemessig på øya. I regnskapene til Seadrill fant vi ut at selskapet har en avtale om null skatt på øya frem til 2016. Fredriksen bekreftet selv at han nettopp har fått en avtale med guvernøren på øya som sikrer selskapene hans null skatt frem til 2036. Vi besøkte også selskapsregisteret på Bermuda. Der var det ikke stort å finne annet enn lånedokumenter. Dokumentasjon på alle lån og pant som er registrert på de ti børsnoteerte selskapene Fredriksen kontrollerer fra Bermuda er å finne i selskapsregisteret. Så hvorfor valgte Fredriksen Bermuda som hjem for sitt børsimperium? Etter intervjuer med eksperter, undersøkelser på Bermuda og analyse av informasjon funnet på nettsidene til myndighetene på Bermuda, kunne vi trekke følgende konklusjoner:

- 1) Bermuda er både geografisk og tidsmessig nært New York, der de største Fredriksen-selskapene er notert. Det er viktig for amerikanske investorer som Fredriksen ønsker å ha med på laget.
- 2) Bermuda ligger gjennom sin tidligere kolonitilknytning til Storbritannia nært London, der Fredriksen og Trøim i stor grad styrer butikken fra.
- 3) Bermuda er et nullskatteland for alle andre enn lokale lønnsinntakere. I tillegg til det åpenbare ved at dette er svært gunstige betingelser, har Bermuda inntil nylig hatt få avtaler om utveksling av skatteinformasjon med andre land. Dette kan være attraktivt for andre som har investert i Fredriksens børsselskaper. For Fredriksen selv har det trolig liten betydning. Han sender uansett sin andel til et annet land som ikke krever skatt av utbyttene til selskapene hans: Kypros.

Kypros har siden 80-tallet tilbudt særlig shippingindustrien stabile rammevilkår og et svært vennlig skatteklime. Det var her Fredriksens selskapsstruktur opprinnelig ble satt opp av lokale tilretteleggere. Det hadde vi funnet mye dokumentasjon for i dokumenter i selskapsregisteret på Kypros. Store deler av denne strukturen står fortsatt, selv om det i de senere årene har vært endringer, særlig på toppen av pyramiden. Før vi reiste til Kypros i juni 2012, hadde vi satt oss inn i skattesystemet på øya. Det har endret seg ganske radikalt etter at Kypros ble med i EU i 2003. Her måtte vi med andre ord trå varsomt. Kilder vi brukte var de offisielle nettsidene til kypriotiske

myndigheter, nettsidene til de mange skatterådgiverne som holder til på Kypros og nettsidene til Kypros-kontorene til svære revisjonsfirmaer som Deloitte og PwC. På flyet fra Athen til Larnaka satt fotograf Aleksander Nordahl tilfeldigvis ved siden av en av Kypros fremste eksperter på det kypriotiske skattesystemet og øyas regelverk for utenlandske selskaper. Han inviterte oss på lunsj i Limassol. Vi takket ja, og fikk mye og uvurderlig kunnskap og bakgrunnsinformasjon. Vi har også snakket med og intervjuet et tosifret antall personer på Kypros som kjenner forretningslivet og skattesystemet på øya godt. Konklusjonene vi kunne trekke var at Fredriksen i alle år har kunnet motta utbytter fra sine globale operasjoner på Kypros uten å måtte skatte av pengene. Den totale skatteregningen på inntekter og utbytter blir derfor null både når pengene går inn til Kypros og når de går videre fra Kypros. Hadde Fredriksen, som ifølge eget utsagn er skattemessig hjemmehørende på Kypros, tatt utbytterne på privat hånd, hadde han imidlertid blitt skattlagt med 15 prosent. Han har i stedet siden 2006 sendt dem til Panama og Jersey.

Panama dukker for første gang opp som et sentralt land i Fredriksen-systemet i 2006. Våre funn viser at Fredriksen i dag kontrollerer store deler av formuen sin fra landet i Mellom-Amerika gjennom store lån til eget system. Fra selskaper i Panama har Fredriksen-systemet hatt pant i aksjene i selskaper som kontrollerer børsverdier for rundt 50 milliarder kroner. På den måten er Fredriksen i dag første kreditor i rekken til brorparten av formuen han har skapt. Det startet med vanlige pantelån på fire milliarder dollar i 2006. I 2008 ble dette erstattet med obligasjonslån på fire milliarder dollar. Formålet med begge lånetypene var det samme: Kontrollere gjelden i eget system. Panama er som Bermuda et nullskatteland for selskaper som ikke driver virksomhet der. Hemmeligholdet er også så godt som absolutt. Det vil derfor være tilnærmet umulig å dokumentere hvem som eier Fredriksen-selskapene i Panama.

Siden 2009 har Fredriksen rapportert at formuen ender i to trusters på Jersey, hvorav C.K. Limited-strukturen er den absolutt viktigste. Våre funn viser at Fredriksen på midten av 2000-tallet engasjerte rutinerte trustforvaltere og finansrådgivere med tilknytning til øya i den engelske kanal. Trusters har vært i bruk i hundrevis av år, men Jersey var en av de første jurisdiksjonene til å etablere et eget lovverk for såkalte offshore trusters – trusters etablert for folk som ikke bor på øya. Jersey har i tillegg både en kulturell og geografisk nærhet til London, der Fredriksens arvinger bor. Som de fleste andre skatteparadiser tilbyr øya også null skatt for selskaper som ikke driver virksomhet på øya.

Etter at skattekartet for selskapene var tegnet, måtte vi også gå en runde på de private skatteforholdene til Fredriksen og døtrene. Døtrene Cecilie og Kathrine, som Fredriksen nå opplyser er de begunstigede i trustene, bor i London. Det har de ved to anledninger, senest sommeren 2011, opplyst til norske skattemyndigheter. Kan de bo i London uten å skatte av inntektene til trusten? Svaret var for oss noe overraskende at det kan de. Cecilie og Kathrine Astrup Fredriksen nyter i dag godt av et skattesystem som ble utviklet for over 200 år siden. Systemet skulle den gang sikre at briter som bodde i de britiske koloniene skulle slippe å skatte av verdier de hadde utenfor Storbritannia når de en gang kom hjem. I dag er det blant annet rike arabiske oljesjeiker, russiske oligarkere og Fredriksen-familien som nyter godt av systemet. De kan bo i Storbritannia, men så lenge de har status som såkalte non-domiciled slipper de å skatte av inntekter og formue så lenge de ikke tar pengene inn i landet. At verdiene befinner seg på Jersey, som for alle praktiske formål styres av en guvernør utpekt i London, har ingenting å si. Og når John Fredriksen en dag faller fra, kan døtrene

arve hele formuen uten å betale arveavgift av den. Det sørget Fredriksen for selv når han i 2006 sa fra seg sitt norske pass til fordel for et kypriotisk.

Vi hadde nå funnet Fredriksens formue, vi hadde kartlagt Fredriksens private selskaper og kunne presentere et unikt innblikk i hans imperium. I tillegg begynte vi å forstå hvorfor Fredriksen hadde valgt sine skatteparadiser. Det vi manglet var Fredriksens egen forklaring på skatteplanleggingen. Er han imot skatt? Hvorfor et rekordutbytte og deretter et lån? Nå var tiden kommet til å foreholde Fredriksen alle våre funn. Vi håpet at all informasjonen vi satt på ville få ham til å snakke om sine private selskaper.

5.7. Møter med Fredriksen – ”Jeg eier ingen ting”

John Fredriksen gir sjelden intervjuer. Når det kommer uttalelser fra Fredriksen-systemet, kommer de stort sett fra Tor Olav Trøim. Trond har, etter å ha dekket riggselskaper i DN, hatt en god dialog med både Trøim og Fredriksen. Han gjorde et intervju med Fredriksen i 2007 om en konflikt Fredriksen da hadde med norske myndigheter. Kjetil hadde også hatt noe kontakt med Trøim. Men å få direkte kontakt med Fredriksen har tidligere vist seg å være vanskelig. Nå hadde vi flaks.

Fredriksen hadde fått laget en rapport om verdiskapningen Fredriksen-systemet har bidratt med i Norge. Denne kunne han gjerne snakke om. I begynnelsen av september gjorde vi en avtale om et intervju om rapporten, og ba samtidig om å få stille spørsmål om researchen vi hadde gjort rundt regnskapene hans. Trøim var kjent med at vi satt på Greenwich-regnskapene. Vi gjorde det klart at vi ikke ville blande de to tingene. Rapporten om verdiskapningen i Norge for seg, våre funn for seg. De krevde også at alle sitater som skulle trykkes ble sendt over til gjennomlesning. Vi har begge erfart at slike avtaler kan skape problemer når det nærmer seg publisering ved at sitater trekkes eller endres kraftig. Samtidig bidrar en slik avtale gjerne til at intervjuobjekter snakker friere. I dette intervjuet var det ikke bare sitater vi var ute etter. Vi ville også ha bekreftelser på funn og informasjon som gjorde oss bedre i stand til å plassere funnene i en større kontekst. Vi hadde før intervjuet mer enn nok informasjon til å skrive en sak. Saken var ikke avhengig av gode sitater, men den ville klart bli bedre hvis vi fikk Fredriksens forklaringer.

Vi hadde skrevet ned 49 spørsmål før intervjuet med Fredriksen. Han svarte på samtlige, og vel så det. Intervjuet ga oss bekreftelse på funnene våre, og det gav oss ny viktig informasjon særlig på ett punkt: Vi hadde dokumentasjon for at Fredriksen i 2010 hadde flyttet hovedselskapet sitt – Greenwich – fra Kypros til Jersey. Da vi spurte om bakgrunnen forklarte Fredriksen at årsaken var et skattekrav på Kypros. Verken Fredriksen eller Trøim ville utdype hva kravet dreide seg om, men konsekvensen var altså at de hadde flyttet hovedselskapet fra øya.

Det kanskje mest oppsiktsvekkende svaret vi fikk var på spørsmålet om Fredriksens eierskap til sine egne selskaper: ”Jeg eier ingen ting.” Vi hadde sett at han hadde rapportert til det amerikanske finanstilsynet SEC at han ikke hadde økonomisk interesse i aksjene i flere av de børsnoterte selskapene, men at han ifølge egen forklaring ikke eide noen ting, var like fullt ganske spesielt, all den tid han de siste årene av magasinet Forbes har blitt kåret blant verdens 100 rikeste. En av verdens rikeste hevder altså at han har etablert et system der han ikke selv har noe eierskap til livsverket sitt.

Pengene eies av en trust. Og de som skal dra nytte av trusten er døtrene. Likevel har Fredriksen full råderett over aksjene.

Vi brukte en del tid på å fordøye at slikt faktisk er mulig og at det aksepteres av myndighetene i EU-land som Kypros og Storbritannia. På toppen av det hele slipper døtrene å betale arveavgift av formuen. Så lenge de bor i London og Fredriksen er kypriotisk statsborger, er det med dagens regelverk fullt mulig. Hadde Fredriksen beholdt sitt norske pass, hadde situasjonen sett annerledes ut. Døtrene er fortsatt norske statsborgere. Den norske staten ville trolig krevd arveavgift hvis Fredriksen også var norsk statsborger når arveoppjøret skulle ferdigstilles.

Internlånet på fire milliarder dollar ville de si lite om, men de bekreftet at det dreide seg om sikring av verdiene. Ved å være første panthaver til sine egne verdier, stiller Fredriksen selv først i køen som kreditor til verdiene han har skapt. Fredriksen driver stort sett i bransjer med høy risiko. En ulykke på en boreplattform kan bli svært dyr for eieren. Macondo-ulykken i Mexicogulfen har så langt kostet British Petroleum og eieren av boreriggen, Transocean, nesten 14 milliarder dollar.

Fredriksen bekreftet at pantsettingen av eiendommene i Norge for over 200 millioner kroner dreide seg om verdisikring. Myrflekken i Åmli i Aust-Agder, som vi hadde funnet i eiendomsregisteret uten pant, visste han ikke at han eide.

Under intervjuet nevnte Fredriksen at han noen dager senere skulle til Bermuda for å delta på generalforsamlinger i samtlige av selskapene han har på øya. Trond valgte å invitere seg selv. Der fikk Trond og fotograf Elin Høyland bivåne generalforsamlinger i flere av selskapene, de fikk se Fredriksen-gruppens kontorer på øya og både Fredriksen, Trøim og Cecilie Astrup Fredriksen stilte opp på bilder. Trond fikk også delta på en middag med Fredriksen og fikk være nært på Fredriksens aller nærmeste medarbeidere i to dager. På den måten fikk Fredriksen og Trøim vist at virksomheten på Bermuda er mer enn en postboksfilial og vi fikk et unikt innblikk i hvordan Fredriksens børsselskaper styres. Tonen var god. Den skulle bli mindre god noen måneder senere, noe vi kommer tilbake til.

Vi hadde funnet Fredriksens formue, vi hadde fått et skikkelig intervju og vi hadde gode bilder. Kartleggingen var i hovedsak gjort. Et sentralt spørsmål gjensto: Hvor mye skatt betaler Fredriksens selskaper i land som krever skatt?

5.8. Skatt i skatteland

Denne saken startet med innsyn i regnskapene til Fredriksens britiske oljehandelshus, Arcadia Petroleum. Der hadde vi sett at selskapet to år etter at Fredriksen overtok i 2006 sluttet å betale skatt. Årsaken var ifølge regnskapene todelt: Inntjeningen hadde blitt dårligere og det var betalt store penger til morselskapet på Kypros i form av renter og finansgebyrer. Særlig finansgebyrene var store. Fra 2007 til 2010 hadde Arcadia betalt hele 198 millioner dollar i finansgebyrer til andre Fredriksen-selskaper i skatteparadis. Vi fant i tillegg gjennom innsyn i regnskapene til Arcadias avdeling i Singapore at også dette selskapet hadde betalt slike finansgebyrer. Totalt 33,7 millioner dollar var betalt fra dette selskapet fra 2007 til 2012. I Singapore skattlegges selskaper i dag med 17 prosent av overskuddet før skatt. Hva var disse finansgebyrene betaling for?

Gjennom informasjon vi hadde samlet inn fra en rekke registre over hele verden, visste vi at Fredriksen høsten 2011 hadde satt opp en separat selskapsstruktur der han hadde lagt inn aksjer i selskapene Seadrill og Ship Finance. Vi hadde regnet ut at verdien av disse aksjene var i overkant av 300 millioner dollar. I intervjuet med Fredriksen hadde vi blitt forklart at denne strukturen ble brukt til å stille garantier for andre selskaper i Fredriksen-systemet. Den siste brikken i puslespillet fikk vi da vi fant en pressemelding fra Arcadia. Der sto det at to Fredriksen-selskaper, ett på Kypros og ett i Liberia, hadde stilt garanti for lån til Arcadia-konsernet for 305 millioner dollar. Garantiene var stilt overfor et konsortium av sju banker som ga kreditt til Arcadia. Det var altså slike garantier Arcadia i Storbritannia og Singapore betalte andre Fredriksen-selskaper finansgebyrer for. Vi vet ikke hvor store disse garantiene var før høsten 2011, men vi vet at konseptet var det samme. Arcadia driver med høyrisikovirksomhet i råoljemarkedet. Konsernet kjøper og selger store partier olje og plasserer i tillegg store veddemål på oljeprisen gjennom ulike finansielle instrumenter. Bankene som gir Arcadia kreditt krever solide garantier for å være med på laget. De garantiene har bankene fått av andre Fredriksen-selskaper i form av aksjer i Seadrill og Ship Finance. Tor Olav Trøim har overfor oss forklart at de har fått en juridisk vurdering av finansgebyrene som er betalt fra Storbritannia. Den vurderingen konkluderer med at ordningen er innenfor regelverket, ifølge Trøim. Vi har ikke grunnlag for å hevde noe annet, men konsekvensen blir uansett at Arcadia betaler mindre skatt i Storbritannia.

I Norge fant Fredriksen-systemet på slutten av 2000-tallet et gunstig skattehull. Riggselskapet Seadrill opprettet et kontor på Svalbard. Det ble drevet av én mann som alene genererte 770 millioner kroner i skatteinntekter til Svalbard på tre år. Hadde Seadrill gjort den øvelsen fra Stavanger, der selskapet hadde hovedkontor, hadde skatteregningen imidlertid blitt vesentlig høyere. På Svalbard var skatteprosenten 16 prosent. I Stavanger er den 28. I november 2011 tettet Finansdepartementet skattehullet, sågar med tilbakevirkende kraft for Seadrill. Nå flytter Fredriksen Seadrills hovedkontor utenlands. I tillegg har han saksøkt den norske staten. Denne saken har vært mye omtalt, men den illustrerer hvordan Fredriksen-systemet jobber for å kutte skatten også i land som krever mye skatt.

Fredriksen har også fått drahjelp fra både norske og britiske myndigheter til å kutte skatten i Norge og Storbritannia. Tankflåten i Bermuda-baserte Frontline har lenge blitt administrert fra kontorer på Aker Brygge i Oslo, mens den overordnede driften har skjedd fra Frontlines kontorer i London, og av Tor Olav Trøim og John Fredriksen fra sine kontorer i samme by. Både i Norge og Storbritannia ville overskuddet fra Frontline normalt ha blitt skattlagt med rundt 30 prosent. Men norske myndigheter aksepterer at et rederi drives fra Norge selv om skatteplikten er på Bermuda, så lenge det norske eierskapet er under 50 prosent. Britiske myndigheter aksepterer også slik virksomhet i Storbritannia så lenge rederiet beviselig har aktivitet med kontor og egne ansatte på Bermuda, slik at det ikke fremstår som et rent postkasseselskap. Det eneste selskapene i Norge og Storbritannia må skatte av, er virksomheten som faktisk drives fra disse kontorene. Det utgjør en svært liten del av kontantstrømmen i et svært rederi som Frontline.

Vi har ingen fullstendig oversikt over skatteregningen til alle selskapene i Fredriksens-gruppen. Å spore opp regnskapene til alle de hundrevis – kanskje tusenvis – av selskapene Fredriksen kontrollerer rundt om i verden, er trolig umulig. Det vi kan dokumentere er at hovedselskaper i Fredriksens private selskapsimperium i skatteparadiser som Panama, Liberia og Jersey ikke betaler skatt, og at selskapenes skatt på Kypros har vært så godt som null. Også i land som krever en del

skatt, finner Fredriksen-systemet hull i systemet for å kutte skatten, slik eksempelet med Seadrill på Svalbard viser. Vår dokumentasjon viser også at det er utrolig mange transaksjoner mellom selskaper i Fredriksen-sfæren. Det lånes penger mellom selskaper og det betales finansgebyrer og renter fra et selskap til et annet. Vi har identifisert flere selskaper som har vært brukt nærmest som interne investeringsbanker i Fredriksen-sfæren. Flere av disse selskapene er i Liberia. I Liberia-registeret finnes det som tidligere nevnt ikke regnskaper. Døren er lukket. Å få en fullstendig oversikt over disse pengestrømmene, er derfor umulig for utenforstående.

5.9. Kartlegging

Dette er den mest omfattende kartleggingen noen av oss noen gang har gjort. Vi har innhentet informasjon både via søkbare kilder på nettet og manuelt fra følgende land: Liberia, Kypros, Australia, Panama, Jersey, Storbritannia, USA (føderale myndigheter og seks delstater), Sveits, Bermuda, Norge, Tyskland, Emiratene, Singapore, Guernsey og Isle of Man.

- 1) Vi har innhentet dokumentasjon om rundt 70 selskaper i disse 15 landene. Totalt dreier det seg om over 500 selskapsdokumenter – mange tusen sider – de fleste fra registre som krever betaling. På Kypros fotograferte vi rundt 500 dokumentsider i selskapsregisteret i Nikosia.
- 2) Vi har innhentet store mengder dokumentasjon fra det amerikanske finanstilsynet og Oslo Børs, samt det vi kunne finne av relevant informasjon hos finanstilsynene i Storbritannia og Australia.
- 3) Vi har innhentet informasjon fra rettskilder i Norge og USA.
- 4) Vi har innhentet informasjon fra eiendomsregistre i Storbritannia, Norge og USA.
- 5) Vi har innhentet informasjon om og brukt tid på å forstå skattesystemene i følgende land: Storbritannia, Panama, Liberia, Norge, Jersey, Bermuda og Kypros.
- 6) Vi har reist til Kypros, Bermuda og Jersey for å gjøre undersøkelser og intervjuer. I tillegg har Trond, som er korrespondent i London, gjort en god del research i Storbritannia.
- 7) Vi har intervjuet og/eller hatt samtaler med flere titalls personer i forbindelse med denne saken.

Nøkkelen til å løse saken har ene og alene vært koblingen av informasjon samlet fra alle disse hovedsakelig åpne kildene. Noen har vært viktigere enn andre – kanskje særlig regnskapene til Fredriksens hovedselskap Greenwich, men ingen har alene vært avgjørende.

Globalisering har ført til at næringslivet har blitt mer internasjonalt. Store internasjonale konglomerater – også flere med norsk tilknytning – driver i dag virksomhet over hele verden. Selskapsstrukturer og pengestrømmer blir mer og mer komplekse. Det betyr at vi som næringslivsjournalister hele tiden må finne nye verktøy og metoder for å holde tritt. Heldigvis dukker det stadig opp flere kilder til informasjon – mange av dem søkbare på nettet. Ingen journalister har så vidt vi vet tidligere greid å spore Fredriksens formue. En av årsakene er trolig at det ikke har vært mulig. Verktøyene har ikke vært tilgjengelige. Nedenfor gjør vi et forsøk på å lage en metodisk

oppskrift for denne typen systematisk kartlegging. Hvor bør man starte? Hva bør man se etter? Hvordan bør man systematisere?

5.10. Fredriksen-metoden

1) Grav i skatteparadiser og du kan finne

Skatteparadiser lever av å tilby lav skatt og hemmelighold. Men tar man skatteparadisenes egne regler på ordet kan man også finne ny informasjon der. Vi visste at Fredriksen hadde regnskapsplikt på Kypros og vi visste at Fredriksen selv opplyste å ha levert inn regnskaper på øya. Det tok tid å få dem ut, men det var verdt to turer til Kypros. Også i Panama, Jersey og Liberia har vi funnet små biter av nyttig informasjon som har fylt ut det totale bildet.

2) Oppsøk kildene

De fleste selskapsregistre – selv i skatteparadiser – gir nå mulighet til å gjennomføre søk på nettet. På Jersey får du ikke mer ved personlig oppmøte enn du får gjennom et nettsøk. Men både på Bermuda og på Kypros er det langt mer informasjon å finne hvis du leter manuelt i registeret. Tilstedeværelse er derfor i mange tilfeller fortsatt å foretrekke fremfor ren internett-research. Om det koster for mye å reise, kan man også finne lokale hjelpere. Vi har de siste månedene sendt tolken vår til registeret på Kypros i jakt på nye dokumenter.

3) Studer terrenget før du tegner kartet

Vi har brukt mye tid på å lese og forstå skatteregler, innsynsregler og annet lovverk i skatteparadisene. Vi har også brukt mye tid på å identifisere og snakke med kilder som har kunnskap om det vi søker informasjon om. Mange kilder finnes i skatteparadisene. Andre finnes på universiteter og forskningsinstitutter verden over.

4) Les noter

Ingen av oss har økonomiutdannelse. Selv om man ikke er regnemester, kan man få mye ut av et regnskap så lenge man fortsetter å lese der tallene slutter. Notene i et regnskap inneholder ofte den aller mest spennende informasjonen. Der kan du finne beskrivelser av transaksjoner med nærstående, samt informasjon om hvor utbytter har gått og informasjon om gjeld.

5) Kobling av informasjon

Dersom man kobler den sparsomme informasjonen fra ulike skatteparadiser kan man sette sammen et puslespill som gir et bortimot fullt bilde. Regnskap og lånedokument på Kypros fortalte at det var utbetalt et utbytte. Den svært begrensede selskapsinformasjonen i Panama viste at et selskap der Fredriksens folk satt i styret var mottakerne av utbyttet. Børsmeldinger fra USA viste at et selskap på Jersey var på toppen av pyramiden. Selskapsdokumenter på Jersey viste at Jersey-selskapet forvalter en trust som kontroller verdier for mange tiltalls milliarder.

6) Systematikk

Det er umulig å komme i mål med en slik sak uten systematikk. Vi fikk tidlig opprettet en egen passordbeskyttet fellesmappe på DNS server der vi kunne legge all dokumentasjonen vi samlet inn. Denne mappen var i januar på nesten én gigabyte. Videre brukte vi Excel gjennom hele prosjektet til å systematisere regnskapstall, gjøre utregninger, samt lage selskapsstrukturer og kronologiske oversikter over hendelser i de ulike selskapene.

7) Informasjon gir tilgang

Hadde vi dukket opp hos John Fredriksen uten dokumentasjon, hadde vi neppe fått svar på mange spørsmål. Vi hadde heller ikke visst eksakt hva vi skulle spørre om. Når vi kunne henvise til Fredriksens egne regnskaper, lånedokumenter og børsmeldinger, var det vanskeligere for ham ikke å svare på konkrete spørsmål. Fredriksen og Trøim fikk også se at vi tok kartleggingen seriøst og at vi anstrengte oss for at ting skulle bli korrekt. Vi tror summen av dette gjorde at Fredriksen valgte å svare ganske åpent, samt gi oss muligheten til å få tilgang til ham på Bermuda. Sistnevnte tjente også en hensikt for ham: Han fikk gjennom en reportasje i DN vist at han driver virksomhet på øya.

8) Takle språkbarrierer

Uten tolk hadde vi vært sjanseløse i jakten på informasjon på Kypros. Tolken hjalp oss å forstå hvilke dokumenter som var viktige og hvilke som ikke var det. Hun hjalp oss også i jakten på regnskapene. Vi har hatt mye glede av Googles oversetterprogram i arbeidet med denne saken, både til å navigere på nettsidene til selskapsregisteret i Panama og til å oversette skatteinformasjon. På Kypros kom imidlertid selv Google Translate til kort så lenge vi ikke hadde greske tastaturer på pc-ene våre.

9) Gode hjelpere

Før vi skulle reise til Kypros i juni 2012, allierte vi oss med DN-fotograf Aleksander Nordahl. Aleksander er svært rutinert og har vært på reportasje i store deler av verden, også i krigssteder. Han er vant til å håndtere vanskelige situasjoner og er i stand til å ta kloke valg på kort tid. Aleksander har mye av æren for at vi greide å dokumentere kaoset i selskapsregisteret på Kypros. Vi har også hatt svært god hjelp av andre fotografer i DN, deriblant Elin Høyland, som tok fantastiske bilder av John Fredriksen, Cecilie Astrup Fredriksen og mange av Fredriksens hjelpere på Bermuda.

10) Jakt på offentlig informasjon

Ved Center for Public Integrity i USA er researcherne pålagt flere ukers undersøkelse før de får lov til å snakke med kilder. De læres opp til å oppsøke skriftlige og åpne kilder før de begynner telefonrunden og kildemøtene – og ikke minst konfrontasjonen. Senteret anslår at 90 prosent av all informasjon som trengs i en gravesak, er åpen informasjon som alle kan få tilgang til. Vår sak er løst gjennom bruk av offentlig tilgjengelig informasjon samt verifikasjonsrunder med hovedpersoner. Vi har ingen hemmelige kilder, hemmelige dokumenter eller anonyme tipsere.

6. Spesielle erfaringer

Det har vært spesielt å komme så tett på en av verdens mest suksessfulle forretningsmenn. Vi er ganske sikre på at vi fikk tilgang fordi vi hadde gjort et solid forarbeid. Som tidligere nevnt hadde vi avtalt at alle sitater fra intervjuer og samtaler skulle sendes over til gjennomlesning før de ble publisert.

Vi sendte som vanlig over sitatene sammen med sammenhengen de ble satt i. Det var også viktig for oss å gi Fredriksen samtidig imøtegåelse på alle påstander/fakta som vi presenterte vedrørende hans økonomi. Dermed var det et relativt stort dokument som ble sendt av gårde på e-post til Fredriksen og Trøim en uke før publisering. Ganske umiddelbart fikk vi tilbakemelding om at de ville svare. Så hørte vi ikke noe mer. Tross gjentatte purringer fikk vi ikke svar. Dagen før publisering av dokumentaren 3. november, reiste Trond til kontoret til Fredriksen og Trøim i London tidlig om morgenen. Han var ikke ventet. Tonen var nå en helt annen enn den hadde vært under det første

intervjuet. Det ble gjort klart at saken ikke hadde blitt slik som de forventet, og det ble uttrykt skuffelse over at vi konsentrerte oss om Fredriksens private skatteforhold.

Etter dette korte morgenmøtet i London har forholdet vårt til Fredriksen og Trøim vært anstrengt. Vi arbeider fortsatt med research og saker knyttet til Fredriksen og disse funnene. Vi opplever nå at det har blitt mye vanskeligere å få svar på våre spørsmål. Vi er også i klartekst blitt gjort oppmerksom på at vi vil bli holdt ansvarlig hvis vi publiserer noe som skulle vise seg å være galt.

Kommunikasjonen med kypriotiske myndigheter har vært svært tidkrevende. De fleste regjeringer i vestlige land har informasjonsmedarbeidere som er rutinerte i sin omgang med medier og som svarer relativt raskt på spørsmål. Vi har hatt kontakt med en talsperson for regjeringen på Kypros. Vedkommende brukte svært lang tid på å svare. Først etter en rekke purringer fikk vi svar på våre første spørsmål. Oppfølgingsspørsmålene står fortsatt ubesvart. Vi har også hatt kontakt med skattedepartementet på øya. Også der måtte det purringer til før vi fikk svar. Vi kjenner ikke årsakene til at kypriotiske myndigheter har brukt så lang tid på å svare. Men det er klart at dokumentasjonen av kaoset i selskapsregisteret er pinlig for ledelsen på Kypros.

Gjennom denne prosessen har vi sittet på informasjon som isolert ville ha vært gode nyhets saker. Årsaken til at vi ventet med å publisere denne informasjonen, var at vi ville presentere den i sammenheng i en større sak. Frykten for at andre skulle publisere deler av våre funn før vi var i mål, har i perioder vært stor. John Fredriksen er godt nyhetsstoff for flere medier enn DN. Greenwich-regnskapene ble lagt i de offentlige mappene i selskapsregisteret samme dag som vi fikk se dem på Kypros. Andre kunne finne dem. Bare i ett tilfelle har vi opplevd at andre har publisert informasjon vi har sittet på før vi rakk å publisere den selv. Det gjaldt et søksmål mot Fredriksens oljehandelshus Arcadia. Heldigvis var ikke dette den mest sentrale saken vår.

Den manuelle gravingen i selskapsregisteret på Kypros har også gitt oss sentral dokumentasjon i to andre saker vi har samarbeidet om i 2012 – saker som ikke omhandler John Fredriksen. Begge sakene hadde utgangspunkt i siktelsler for skatteunndragelser i Norge for titalls millioner kroner. Dokumentasjon vi har funnet på Kypros har bidratt med ny informasjon om begge disse sakene.

Tidsbruk:

I løpet av halvannet år har vi samlet jobbet på heltid med denne saken i en drøy måned hver. I resten av tiden har vi forsøkt å skjøtte våre daglige plikter i nyhetsredaksjonen på linje med våre kolleger samtidig som vi har gravd i Fredriksen-stoffet. Selv om vi tidvis i denne prosessen har jobbet veldig mye, også på kveldstid og i helger, er vi takknemlig for at lederne våre gir oss tid, rom, ressurser og tillit slik at vi kan gjennomføre slike prosjekter.

Oversikt over sentrale nettressurser, arkiver og bøker:

Eiendomsregistre:

Storbritannia: <http://www.landregistry.gov.uk/>

Norge: www.dbonline.no (betalingstjeneste)

Miami-Dade County: <http://gisweb.miamidade.gov/PropertySearch/>

Selskapsinformasjon:

Sveits: <http://www.zefix.ch/>

Norge: www.brreg.no

Jersey: <http://www.jerseyfsc.org/registry/>

Isle of Man: http://www.gov.im/ded/pvi/pvi_fr.html

Bermuda: <http://www.roc.gov.bm/>

Kypros: <https://efiling.drcor.mcit.gov.cy>

Panama: <https://www.registro-publico.gob.pa/> (spansk)

Liberia: <http://www.liscr.com/liscr/>

Guernsey: <https://www.greg.gg/webCompSearch.aspx>

Australia: <http://www.abr.business.gov.au/>

Storbritannia: <http://companieshouse.gov.uk/>

Delaware: <https://delecorp.delaware.gov/tin/GINameSearch.jsp>

Florida: <http://www.sunbiz.org/corinam.html>

California: <http://kepler.sos.ca.gov/>

Texas: <https://direct.sos.state.tx.us/acct/acct-login.asp>

Oklahoma: <https://www.sos.ok.gov/corp/corplnquiryFind.aspx>

Massachusetts: <http://corp.sec.state.ma.us/corp/corpsearch/corpsearchinput.asp>

Andre nettkilder til informasjon:

Det amerikanske børss- og kredittilsynet: <http://www.sec.gov/edgar.shtml>

Amerikanske rettssaker: <http://www.pacer.gov/>

Internasjonale selskapssøk: www.dbonline.no

Skattedepartementet på Kypros: http://www.mof.gov.cy/mof/ird/ird.nsf/dmlindex_en/dmlindex_en

Finanstilsynet i Australia: <http://www.asic.gov.au/>

Finanstilsynet på Jersey: <http://www.jerseyfsc.org/>

Bøker:

Hauge, Odd Harald og Gunnar Stavrum (2006): *Storeulv: En uautorisert biografi om John Fredriksen*. Gyldendal.

Shaxson, Nicholas (2011): *Treasure Islands: Tax Havens and the Men who Stole the World*. Bodley Head.